herpy

ŻÓŁWIE LĄDOWE I WODNE

Trańczak kaspijski

Mauremys caspica

Mauremys caspica to średniej wielkości, aktywny w dzień żółw słodkowodny z Bliskiego Wschodu i Kaukazu, z wyraźnymi żółtymi paskami na szyi i przednich kończynach. Długość karapaksu dochodzi do 25 cm, a samice są większe. Gatunek jest odporny i znosi zarówno zimną, jak i zanieczyszczoną wodę, ale wymaga dużego, filtrowanego akwaterrarium z ciepłym miejscem do wygrzewania i UVB. Latem można go trzymać na zewnątrz w zamkniętym oczku wodnym.

Rodzina: Geoemydidae Nazwa angielska: Caspian Terrapin Dawna nazwa: *Testudo caspica; Clemmys caspica; Mauremys caspica caspica*

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**15-25 cm** długość całkowita z ogonem
Waga	**450-650 g**
Długość życia	**15-25 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Półwodny**
Środowisko	**Mokradła**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**130 × 65 × 65 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**24-29 °C**
Miejsce wygrzewania	**30-35 °C**
Temperatura w nocy	**18-24 °C**
Wilgotność	**50-70%**
Woda	**Akwaterrarium** głębokość 25-40 cm
Temperatura wody	**21-27 °C**
UVB	**Niezbędne** Strefa Fergusona 3
Pokarm	**Owady, gotowa karma, rośliny, kręgowce i dżdżownice i ślimaki**
Utrzymanie	**Pojedynczo lub w parach**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**48-60 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**4-11 jaj**
Zniesienia w roku	**1-3**
Inkubacja	**65-100 dni** przy 27-30 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Niewymieniony**
Załącznik unijny	**Niewymieniony**
IUCN	**Niepoddany ocenie (NE)**

O gatunku

Mauremys caspica to średniej wielkości żółw słodkowodny, który większość życia spędza w wodzie, ale chętnie wygrzewa się w grupach na brzegach i pływających przedmiotach. Wszystkie wymiary w tekście dotyczą długości pancerza grzbietowego (karapaksu). Pancerz może osiągnąć 25 cm, ale większość dorosłych zwierząt w naturze ma 12-16 cm; samice są przeciętnie nieco większe i cięższe od samców, a samce mają dłuższy i grubszy ogon.

Karapaks jest mocno spłaszczony, oliwkowozielony do brązowego, z żółtawym lub szarawym rysunkiem w kształcie ósemek po obu stronach. Rysunek jest najwyraźniejszy u młodych zwierząt i zanika z wiekiem, przez co stare osobniki są często jednolicie ubarwione i matowe. Niski kil wzdłuż środka nigdy nie znika całkowicie. Plastron jest żółty z dużą ciemną plamą na każdej tarczy, a mostek między karapaksem a plastronem jest zawsze żółty. U starych zwierząt z północy plastron może być całkowicie ciemny. Głowa jest oliwkowa z żółtymi paskami wzdłuż pyska, pod okiem i na szyi, a szyja i kończyny są paskowane i marmurkowane na żółtym tle. Przednie kończyny mają pięć pazurów, tylne cztery, a palce mają wyraźne błony pławne. U samca plastron jest lekko wklęsły, u samicy płaski lub lekko wypukły.

Granice gatunku uległy zmianie. Dawniej dwie formy zachodnie uznawano za podgatunki, ale dziś są to odrębne gatunki: *Mauremys rivulata* (Bałkany i wschodnia część basenu Morza Śródziemnego) oraz *Mauremys leprosa* (Półwysep Iberyjski i Afryka Północna). Trzy pozostałe podgatunki opisane w obrębie *M. caspica* nie są już uznawane. Na zachodzie zasięg gatunku styka się z zasięgiem *M. rivulata* i może dochodzić do krzyżowania. Od *M. rivulata* odróżnia się szerokimi żółtymi paskami na przednich kończynach, żółtym mostkiem i dużymi, żółto obwiedzionymi plamami na plastronie.

Gatunek jest płochliwy i dobrze pływa, a szybko uczy się kojarzyć osobę karmiącą z jedzeniem. Przeżywa długie okresy w bardzo brudnej lub słonawej wodzie i dlatego jest odporny na złą jakość wody. Długość życia w niewoli jest słabo udokumentowana: najwyższy znany wiek to niecałe 18 lat, a 15-25 lat to szacunek dla zwierząt pod dobrą opieką.

Występowanie i środowisko

Mauremys caspica występuje w szeregu częściowo odizolowanych populacji od środkowej i południowo-wschodniej Turcji po północno-wschodnią Syrię, wschodni Irak, Iran, wschodnią Arabię Saudyjską i Bahrajn. Na północy i wschodzie zasięg obejmuje Armenię, Azerbejdżan, Gruzję, południowy Turkmenistan i Dagestan w południowej Rosji, gdzie gatunek dociera aż do miasta Machaczkała na zachodnim wybrzeżu Morza Kaspijskiego. Na zachodzie, w zachodniej Turcji, zastępuje go *M. rivulata*.

Starsze stwierdzenia z Grecji, Bałkanów i zachodniej części Bliskiego Wschodu należą dziś do *M. rivulata* i nie są uwzględnione na mapie. Na Półwyspie Arabskim gatunek występuje tylko w Bahrajnie oraz w oazach Al-Katif, Al-Hufuf i Al-Ukajr w Arabii Saudyjskiej. Populacje te są genetycznie odrębne, a więc nie zostały wprowadzone przez człowieka.

> **Naturalny zasięg:** Armenia, Azerbejdżan, Bahrajn, Gruzja, Iran, Irak, Rosja, Arabia Saudyjska, Syria, Turcja i Turkmenistan.

ŚRODOWISKO

Mauremys caspica żyje niemal we wszystkich rodzajach wód słodkich: w szybko płynących potokach górskich, rzekach, stawach, jeziorach, pasach trzcin i sitowia, kanałach nawadniających i rowach melioracyjnych, w słonawych lagunach nad Morzem Kaspijskim oraz na marszach pływowych w południowym Iraku. Występuje także w oazach w bardzo suchych regionach, gdzie duże skupiska zwierząt mogą przebywać w małych ciekach i sztucznych stawach. W Turcji osobniki półdorosłe i dorosłe preferują zimne, szybko płynące cieki, natomiast stare, porośnięte glonami zwierzęta częściej spotyka się w ciepłych, mulistych i stojących stawach. W Dagestanie zwierzęta wybierają głębokie zbiorniki o stromych brzegach.

Gatunek znosi bardzo zanieczyszczoną wodę: w Turcji występuje w ciekach, do których odprowadzane są ścieki z miast i szpitali. W zanieczyszczonej wodzie może w większym stopniu żywić się odpadkami i stać się swego rodzaju padlinożercą.

W północnej części zasięgu zwierzęta zimują na dnie zbiornika. Zakopują się w mule w październiku i listopadzie, gdy temperatura powietrza wynosi około 6-8 °C, i wychodzą na początku marca, gdy powietrze ma 15-17 °C, a woda 9-11 °C. W cieplejszych regionach, np. w Gruzji, zwierzęta mogą być aktywne w lutym, a w Turkmenistanie zimowanie jest bardzo krótkie lub w łagodne zimy w ogóle nie występuje. Kopulacje odbywają się od marca do maja, ale w zależności od regionu obserwowano je zarówno w kwietniu, jak i późno w październiku, a składanie jaj trwa od maja do końca lipca.

Hodowla

TERRARIUM

Trzymaj zwierzę w dużym akwaterrarium, zbiorniku lub zamkniętym stawie, a nie w zwykłym terrarium. Utrzymanie *Mauremys caspica* jest opisane tylko skąpo, więc wartości temperatury i oświetlenia zapożyczono od blisko spokrewnionych *Mauremys rivulata* i *Mauremys leprosa*.

Zbiornik musi mieć długość co najmniej pięciokrotnie większą niż długość pancerza największego osobnika i szerokość równą połowie długości, a część lądowa wlicza się w powierzchnię dna. Woda musi być co najmniej dwa razy głębsza niż pancerz jest szeroki. Samica o długości 25 cm potrzebuje więc co najmniej 130 × 65 cm, a samiec o długości 15 cm 80 × 40 cm. Akwaterrarium 130 × 65 × 65 cm daje część wodną 90 × 65 cm z 40 cm wody (około 230 litrów), część lądową 40 × 65 cm i 25 cm burty nad lustrem wody. Każdy kolejny dorosły osobnik wymaga więcej miejsca i więcej miejsc do wygrzewania. Większy zbiornik jest zawsze lepszy.

Woda jest ciężka: 230 litrów waży 230 kg, więc ustaw zbiornik na podłodze, która go udźwignie. Część lądowa musi być na tyle duża, by całe zwierzę mogło całkowicie wyjść z wody i wyschnąć. Zbuduj ją jako półkę lub plażę z szorstką rampą, aby zwierzę mogło się wspinać, zamiast podpływać do powierzchni. Nadają się kamienie naturalne, korzenie i gotowe pływające platformy. Młode pływają gorzej niż dorosłe i potrzebują niższej wody oraz łatwych dróg wyjścia.

Wodę oczyszcza mocny zewnętrzny filtr, który filtruje zarówno mechanicznie, jak i biologicznie. W dużych zbiornikach i stawach dobrze sprawdza się filtr typu koi z warstwami gąbki i pompą, najlepiej z jednostką UV-C ograniczającą rozwój glonów. Warstwa mułu lub żwiru na dnie nie jest potrzebna. Latem najlepszy jest staw na zewnątrz, jeśli jest zamknięty przed ucieczką i drapieżnikami ogrodzeniem wkopanym w ziemię i siatką na górze. W Europie Środkowej gatunek jest aktywny na zewnątrz od marca-kwietnia do października. Nigdy nie wypuszczaj zwierzęcia do natury.

TEMPERATURA

Woda powinna mieć 21-27 °C. Powietrze nad wodą powinno mieć 24-29 °C, a powierzchnia miejsca do wygrzewania powinna osiągać 30-35 °C, mierzone termometrem na podczerwień. W nocy powietrze może spaść do 18-24 °C. Miejsce do wygrzewania ogrzewaj lampą halogenową w głębokiej kopule z ceramiczną oprawką. Grzałka do wody musi znajdować się za plastikową osłoną, aby zwierzę się nie poparzyło, i musi mieć termostat.

W naturze gatunek jest aktywny wiosną w wodzie o temperaturze już od około 9-11 °C, a na wybiegach zewnętrznych jest aktywny od marca do października, więc znosi chłodniejszą wodę niż wiele innych żółwi. Przy temperaturze wody powyżej około 30 °C i temperaturze powietrza powyżej 36 °C grozi mu jednak przegrzanie. Dlatego muszą być zarówno miejsca ciepłe, jak i chłodne, a oczko na zewnątrz musi mieć cień.

Zimowanie jest naturalne w północnej części zasięgu. U zwierząt trzymanych przez cały rok w pomieszczeniu sztuczne zimowanie nie jest konieczne: pozwól, by temperatura wody i powietrza spadła o kilka stopni, a długość dnia podążała za porą roku. Temperatura i czas trwania zimowania w niewoli nie są dla tego gatunku udokumentowane. Zanim pozwolisz zwierzęciu zimować, porozmawiaj z lekarzem weterynarii doświadczonym w leczeniu gadów.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

WILGOTNOŚĆ I WODA

U żółwia wodnego wilgotność powietrza ma niewielkie znaczenie; 50-70 % w pomieszczeniu to szacunek. Decydująca jest czystość wody: zwierzę oddaje odchody i zostawia resztki pokarmu w wodzie, więc szybko się ona brudzi.

Używaj wydajnego filtra, po karmieniu usuwaj resztki pokarmu siatką i regularnie podmieniaj część wody. Używaj wody bez chloru, np. potraktowanej uzdatniaczem. W naturze gatunek znosi zanieczyszczoną wodę, ale w niewoli brudna woda powoduje infekcje skóry i gniciznę pancerza.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

WODA I JAKOŚĆ WODY

Woda jest miejscem życia zwierzęcia, więc musi być głęboka, czysta i stosunkowo ciepła. Woda musi być co najmniej dwa razy głębsza niż pancerz jest szeroki, a dla dorosłych osobników odpowiednie jest 25-40 cm; młode potrzebują niższej wody. Temperatura wynosi 21-27 °C (zob. Temperatura). Głębokość musi dawać miejsce na swobodne pływanie i obracanie się, ale zwierzę musi zawsze mieć łatwą drogę do powierzchni.

Filtr musi filtrować zarówno mechanicznie, jak i biologicznie. Część mechaniczna usuwa resztki pokarmu i odchody; część biologiczna, z gąbką lub ceramicznymi pierścieniami, zasiedlają bakterie rozkładające toksyczne związki azotu. Wybierz zewnętrzny filtr kubełkowy przeznaczony na co najmniej 2-3-krotność objętości wody, a w stawie filtr typu koi. Czyść filtr regularnie i płucz wkłady filtracyjne w wodzie ze zbiornika, a nie z kranu, aby zachować bakterie. Cały sprzęt elektryczny przy wodzie podłącz przez wyłącznik różnicowoprądowy i wyjmij wtyczkę suchymi rękami, zanim dotkniesz filtra.

OŚWIETLENIE I UVB

UVB jest niezbędne: umożliwia zwierzęciu wytwarzanie witaminy D3, przyswajanie wapnia i prawidłowy rozwój pancerza. Odpowiednia jest strefa 3, ponieważ gatunek dużo się wygrzewa i żyje w otwartych, nasłonecznionych wodach. Użyj świetlówki T5 HO z odbłyśnikiem nad miejscem do wygrzewania. Odległość od świetlówki do grzbietu zwierzęcia określają zalecenia producenta; między świetlówką a zwierzęciem nie może być szkła ani plastiku, a świetlówki UVB tracą moc i trzeba je regularnie wymieniać.

Miejsce do wygrzewania osusza też skórę i pancerz, dzięki czemu linienie przebiega prawidłowo, i pomaga w walce z pasożytami skóry. Brak miejsca do wygrzewania może prowadzić do infekcji skóry, gnicizny pancerza i ropni ucha. Światło powinno być włączone około 12 godzin na dobę, a nieco krótszy dzień zimą odpowiada gatunkowi. Bezpośrednie światło słoneczne jest najlepsze, ale wymaga cienia, aby zwierzę się nie przegrzało. W nocy musi być ciemno.

Czytaj więcej: Światło i UVB Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ŻYWIENIE

Mauremys caspica jest wszystkożerny, ale w diecie dorosłych przeważają rośliny: w naturze stanowią 83-100 % pokarmu, a resztę tworzą narybek, kijanki, żaby, skorupiaki, owady wodne i ich larwy, dżdżownice i ślimaki. Na terenach stepowych zjadane są szarańczaki. Spośród roślin zjadane są glony, skrzypy, sitowie, rośliny motylkowe oraz owoce morwy i jeżyny. Młode zwierzęta są bardziej mięsożerne niż dorosłe. Gatunek je pod wodą, więc pokarm podaje się do zbiornika.

Jako podstawę podawaj wysokiej jakości granulat dla żółwi wodnych, zawierający około 30-40 % białka, poniżej 20 % tłuszczu i o stosunku wapnia do fosforu co najmniej 2:1. Uzupełniaj go dżdżownicami, ślimakami z hodowli, owadami, kawałkami ryb i dużą ilością zielonych liści, takich jak endywia, sałata rzymska i jarmuż, a w zbiorniku pozwól pływać roślinom wodnym. Dla dorosłych odpowiednie jest karmienie 3 dni w tygodniu; częstsze karmienie powoduje zbyt szybki wzrost i gorszą jakość wody. Rosnące młode zwierzęta karmi się częściej i podaje im więcej pokarmu zwierzęcego.

Suplementy wapnia i witamin szybko spłukują się w wodzie. Nasącz nimi pokarm namoczony w roztworze albo posyp nimi pokarm podawany poza zbiornikiem. Po karmieniu usuń resztki pokarmu.

Czytaj więcej: Odchów kijanek

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Mauremys caspica jest aktywny w dzień i płochliwy: niepokojony błyskawicznie nurkuje. W naturze grupy zwierząt wygrzewają się obok siebie na brzegach i dryfujących przedmiotach. Gatunek dobrze pływa, ale nawet dorosłe zwierzęta muszą mieć łatwą drogę wyjścia z wody. Zwierzę nie lubi być brane na ręce. Trzymaj je mocno pod pancerzem obiema rękami, a potem dokładnie umyj ręce. Podniesione zwierzę może wydzielić cuchnący płyn.

Zwykle zwierzę trzyma się pojedynczo lub w parze. Samce mogą być wobec siebie agresywne, a samice mogą podczas kopulacji otrzymywać silne ugryzienia w głowę i szyję, dlatego trzeba je obserwować. Musi być wystarczająco dużo miejsca i miejsc do wygrzewania dla wszystkich. Zwierzę, które bez przerwy pływa wzdłuż szyby, często ma za mało miejsca.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samiec jest bardziej płaski niż samica, ma lekko wklęsły plastron oraz dłuższy, grubszy ogon o szerszej nasadzie. Płeć samców można określić przy długości pancerza 7-9 cm, samic często już przy około 6 cm. Stosunek płci w naturze wynosi około 1:1. W naturze w Iranie zwierzęta osiągają dojrzałość płciową w wieku około 4 lat; wiek i wielkość przy osiągnięciu dojrzałości płciowej w niewoli nie są udokumentowane. Zwierzęta muszą być w pełni wyrośnięte, zanim zostaną dopuszczone do rozrodu.

GODY I KOPULACJA

Kopulacja odbywa się zwykle w wodzie. Samica może otrzymywać silne ugryzienia w głowę i szyję, dlatego parę trzeba obserwować, a samica musi mieć miejsce, by uciec. W naturze zwierzęta kopulują od końca marca do maja, a jaja samicy dojrzewają w marcu-kwietniu. Oczko wodne na zewnątrz z naturalnym rytmem pór roku to najprostszy sposób, by skłonić zwierzęta do rozrodu. Rozmnażanie w pomieszczeniu nie zostało opisane.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa zwykle 4-11 jaj w jednym zniesieniu. Na wybiegach zewnętrznych w Europie Środkowej składa do dwóch zniesień między czerwcem a początkiem sierpnia; w naturze do trzech, z których pierwsze jest największe. Jaja są białe, wydłużone i twardoskorupowe, mają około 20-25 × 35-44 mm i 9-10 g. Świeżo złożone jaja są lekko różowawe i miękkie, a

potem twardnieją. Samica musi mieć na części lądowej skrzynię z wilgotnym piaskiem lub ziemią o głębokości co najmniej 20-30 cm, aby mogła wykopać gniazdo. Jeśli nie ma gdzie złożyć jaj, może dojść do zatrzymania jaj i wtedy musi trafić do lekarza weterynarii.

INKUBACJA

Jaja inkubuje się w temperaturze 27-30 °C i przy wilgotności 75-90 % w wilgotnym podłożu, np. wermikulicie, a wyklucie następuje po około 65-75 dniach; wartości te zapożyczono od pokrewnych gatunków z rodzaju *Mauremys*. W niższej temperaturze i w naturze trwa to do około 100 dni. U kilku gatunków z rodzaju *Mauremys* płeć zależy od temperatury inkubacji; jest to prawdopodobne, ale niepotwierdzone u *M. caspica*.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

ODCHÓW MŁODYCH

Młode mają przy wykluciu około 3 cm i ważą 5-6 g. Są przede wszystkim mięsożerne i żywią się larwami owadów, małymi robakami i innymi drobnymi zwierzętami, a stopniowo zjadają coraz więcej roślin. Trzymaj je w płytkiej wodzie z łagodną rampą, roślinami i kryjówkami. Temperatura wody dla młodych nie jest udokumentowana, ale odpowiednie jest 21-27 °C jak dla dorosłych. Rosną szybko i w ciągu roku mogą osiągnąć do 10 cm. Trzymaj młode oddzielnie od dorosłych zwierząt i dopilnuj, by wszystkie dostawały pokarm.

Zdrowie i częste błędy

Żółwie ukrywają choroby, więc zwracaj uwagę na zmiany. Regularnie waż i mierz zwierzę oraz prowadź dziennik masy ciała, apetytu i zachowania. Nagły spadek masy ciała jest często pierwszym objawem choroby.

Typowe problemy i błędy w hodowli: - Brudna woda: woda szybko staje się zagrożeniem dla zdrowia, jeśli filtr jest za słaby lub woda nie jest podmieniana. - Brak UVB lub wapnia, co prowadzi do miękkiego, zdeformowanego pancerza i choroby kości. - Brak miejsca do wygrzewania, co prowadzi do infekcji skóry, gnicizny pancerza i ropni ucha. - Zbyt częste karmienie, co powoduje zbyt szybki wzrost i złą jakość wody. - Niewłaściwe urządzenie zbiornika, w którym zwierzę nie może wyjść z wody.

W naturze gatunek jest często zarażony nicieniami jelitowymi i innymi pasożytami, dlatego u świeżo zakupionych zwierząt warto wykonać badanie kału u lekarza weterynarii. Wszystkie gady mogą być bezobjawowymi nosicielami *Salmonella* i zarażać ludzi. Myj ręce przed kontaktem i po kontakcie ze zwierzęciem, wodą i sprzętem. Po ugryzieniu ranę należy przepłukać pod bieżącą wodą i oczyścić łagodnym mydłem.

Udaj się do lekarza weterynarii doświadczonego w leczeniu gadów, jeśli zwierzę traci na wadze, nie je, oddycha z otwartym pyskiem lub wydaje się apatyczne.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.